

Forfatter: Falster, Christian

Titel: Satirer, 1720-42

Citation: Falster, Christian: "Satirer, 1720-42", i Falster, Christian: *Satirer, 1720-42*, udg. af Aage Schiøttz-Christensen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, C.A. Reitzel, 1982, s. 159. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-falster05-shoot-idm140600518302416.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Satirer, 1720-42

1,4:

Klak] plet, skamplet.

2,5:

Tank] overvej!

3,3:

nydeligt] som det er behageligt at nyde; velsmagende, lækkert. - 3,6: *Vant]* vænnet.

4,4:

af Skindet render] går ud af sit gode skind (i protest). -4,6: *forsage]* opgive, vende ryggen til.

5,1:

Rutilus] navnet betyder »den røde« og sigter til 160 bærerens anfald af blussende, brutal vrede. - 5,5-8: *Betænk hand, at Herrens Been o.s.v. ...]* Juvenals tanke: at »slavernes sjæle og legemer er dannet af samme stof og elementer som vore«, får bibelsk farve hos Falster, idet ordene *Been* og *taget* leder tanken hen på beretningen om Evas skabelse. I de latinske annotationer gengiver Falster stedet med, at slave og herre er »en slags tvillinger af samme naturens sæd«. - 5, *fodnote c: Stavn]* bopæl, hjemstavn.

6,7:

Polyphemi] den enøjede kyklop, som Odysseus overvandt ved list.

7,3:

et uskyldigt Tyveri] Juvenal tilføjer: af et par håndklæder.

8,2:

Largæ] navnet *Larga* betyder »den rundhåndede, den gavmilde«. - 8,3: *samt note: Hanrey-Horn]* den høje herre er Chr. Rantzau, der i brev til Falster af 11.3.1721 (*Falsteriana*, s. 131-33) fortæller, hvorledes »Disse Tidens onde Optugtelse« er blevet modtaget i København. I nærv. forbindelse skriver han: »Hun stempler ham et V og K, kalder de *rebus*, og weed ei hvad herwed skal betydes, somme meener, det er udygtig Kapun«. - Falsters franske historie om et drilleri, der får løn som forskyldt, handler om en dame, som havde fjernet det romerske I fra sin ægtemands navn for at erstatte det med det græske Y, d.v.s. som havde givet sin mand horn.

8,5:

Lefle-Brødré] elskere. - 8,7-8: *At hun sin Aande drage skall o.s.v. ...]* hos Juvenal skal pigebarnet dog kun trække vejret tretten gange (*terdecies*), før hun kommer til ende med opregningen af moderens elskere. Falsters ændring skyldes hensyn til versrytmen.

9,3:

Munster] mønster.

11,2:

somme Børn] Juvenal tilføjer: »... formet af titanen (d.e. Prometheus) med venligsindet kunst og af et bedre ler«.

12,7:

rart] sjældent.

12,8:

en Cato] Juvenal har her: »Brutus eller en onkel til Brutus«. I den latinske annotation oplyser Falster, at 161 onkelen er »Cato, Uticensis Philosophus«, d.v.s. Cato d. Yngre.

Både nevø og onkel var forsvarere af republikken, og det har sat den kongetro Falster i forlegenhed: dels lader han det i oversættelsen være uklart, hvilken Cato der skal tænkes på, dels - og navnlig - undlader han helt at omtale Brutus: han har kviet sig ved at nævne den republikanske aktivist og Cæsardræber som idealfigur.

12,8:

begegne] møde, træffe. - Udtalen fremgår af rimet på (alle) *vegne*.

14,1-2:

Mand allermeest sig bør undsee o.s.v. ...] om denne gengivelse af det berømte »*Maxima debetur puero reverentia*« (ordret: »Man skylder barnet den største ærbødighed«) bemærker Rahbek (*Den danske Digtekunst*, 2. del, 1808, s. 267), at den er »maaskee de svageste Linier i det hele«, men trøster sig derefter med, at »snart kommer Fordanskeren igien paa sit Glid«.

16,6:

spøge] optræde som gal ell. besat, rase, stime. -16,7: *hos Doctor eller Præst]* præsten som attestator af tilregneligheden klinger af danske forhold. Falster kan have tænkt på bestemmelser som den i Danske Lov, 2-5-25, efter hvilken præsten ikke må lade »Afsindige Mennisker og Ufornumstige Børn« komme til alters.

17,4:

At feye Gulv og Døre] hos Juvenal skal gulvet fejes og søjlerne blankes.

18,3-4:

da een af Kokke-Drengene o.s.v. ...] idet *da* betyder *da derimod, da jo blot, skønt*, er meningen klar: husherren behøver ikke at skabe sig gal for de bagateller! Men den kortfattede oversættelse går glip af originalens levende realisme: husherren tager pisk i hånd, fordi han ikke vil have, at »den ankommende vens øjne skal mishages af et atrium begjort med hundemøg eller en porticus oversprøjtet af gadesnavs - og så er det hele dog ting, som en slavedreng ordner med en halv spandfuld savsmuld!«.

162

20,5:

faer nu Klædning paa] får fjer og bliver flyvefærdige.

21,2:

En Ravn] hos Juvenal: en grib (*vultur*).

23,1:

Centronius] er en millionær, der bygger sig overdådige villaer på mondæne sommersteder: *Caieta* (nu: Gaëta), *Tibur* (nu Tivoli) og *Præneste* (nu: Palestrina). Sidstnævnte sted fandtes et tempel for Fortuna (Lykkens Tempel, linje 7) og i Tibur et for Hercules.

24,1-2:

Posides Capitolium o.s.v. ...] i originalen er de to linjer en bisætning, knyttet umiddelbart til det foregående: (Centronius overtrumfer Fortunas og Hercules' bolig), »ligesom kastraten Posides overtrumfede vort Capitolium«. - 24,7-8: *som Trodtz imod - Sin Fader bygge vilde]* sønnen følger faderens eksempel, men driver det minerende byggeri endnu længere ud ved at anvende endnu kostbarere marmor.

25,1:

Sabbatisk] d.e. jødisk. - 25,4: *Til Firmamentet beder]* Det sted, noten henviser til, lyder: »Men jeg siger jer, at I maa aldeles ikke sværge, hverken ved Himmelen, thi den er Guds Trone, eller o.s.v. ...«. - 25,6: *undersked]* forskel (ty. *Unterscheid*). - Deres modvilje mod svinekød er så absolut som den mod menneskekød. Der er ingen forbindelse mellem dette og omskærelsen.

26,1:

vor romanske Ret] jøderne underkender de romerske love, idet de kun anerkender Moseloven. - Navnet *Moses* bøjes i overensstemmelse med den grammatiske placering.

28,4:

Men undrer intet meere men der er intet, jeg undrer mig mere over, end at o.s.v. - Ifølge Juvenal overtager børnene gladelig og af egen fri vilje (*sponte*) alle de øvrige laster: kun den gerrighed, som han nu helliger resten af sin satire, tvinges de ind i mod deres vilje (*inviti*).

28,6:

Karrigskab] overdreven sparsommelighed; gerrighed.

29,5:

Pugen] en puge er et menneske, der puger (penge sammen).

163

30,1:

dend gemeene Mand] den jævne mand; manden på gaden. - 30,8: *smidder]* smeder, frembringer.

33,2:

Lodder og Qvintiner] vægtenheder af ringe størrelse.

34,2:

Plukke-Finker] en ret bestående af småthakkede kødstumper (især indvolde).

35,3:

tænk] overvej! - 35,5: *daarlig]* afsindig, vanvittig, ikke ved sine fulde fem. - 35,6: *Spektakel]* særsyn, der er genstand for nysgerrig ell. hånlige betragtning. - 35,7: *at døe en Herremand]* at dø som en herremand.

36,5:

forønsker] ønsker.

38,2:

Fæ] kreaturer. - 38,8: *Segefl]* segl, krumkniv til afskæring af korn.

40,5:

for] som; i min egenskab af ... - 40,6: *Dend stund]* så længe som, når.

42,5:

Pyrrhus eller Hannibal] berømte hærførere blandt Roms fjender og angribere. 44,3: *Hvor over]* af hvilken grund. - Den moderne griskhed etc. er roden til alt ondt, der går i svang.

45,3:

lubsk] løbsk.

46,6:

ceres] romernes gudinde for kornavlens. - 46,7: *Bog]* bøgetræets frugt.

47,4:

loyen] lådden.

48,3-6:

*Men nu, naar Lyset o.s.v. ...]*Juvenals tidsbestemmelse er det knappere og særdeles omtrentlige: »... efter afslutningen af efteråret over midnat«, svarende til Falsters: »... Om Vinter-Midnats Tider«.

50,1:

purred] busket, viltet, uordentligt. -50,6: *figtet]* fægtet, kæmpet.

51,2:

Finde] fjende. - 51,3: *paa det]* for at. - Medens dette på normalt er tryksvagt, bliver det her trykstærkt i kraft af versrytmen, og stedet bliver da et af de sjældne, hvor Falster gør vold på den naturlige sprogytme. - 51,7: *en Skinder-Bisse-Kram]* faderen råder sønnen til at sætte penge i et hensigtsmæssigt sortiment af varer (*kram*) og så *bisse*¹⁶⁴ rundt i landet og forhandle det som en *skinder*, d.v.s. en kræmmer, der flår folk ved at narre og bedrage dem (jvf. ty. *schinden*: at flå).

52,3-4:

Betænk de Ord, som en Poet o.s.v. ...] hos Juvenal. »Et ord (*sententia*) ... der var værdigt til at være digtet af guderne, ja af Jupiter selv«. Den ordrette mening: »Hvorfra du kan have (pengene), er der ingen, der spørger om -det er bare nødvendigt at have dem!« er hos Juvenal formet som et af hans kraftige fyndsprog: »Unde habeas quaerit nemo, sed oportet habere«.

53,1:

skakre] sjakre.

54,2:

for Tiden] før tiden. - 54,7-8: *Som Ajax og Achilles hver o.s.v. ...]* din søn vil overgå dig i udyd, som (de homeriske helte) Ajax og Achilles overgik deres fædre i dyd.

55,7:

svære sig om meen] sværge mened.

56,3:

et Liig gaar ud] går ud som et lig.

56,6-8:

Saa veed hand, slige Poster o.s.v. ...] hos Juvenal: »Hvad du tror skal hentes hjem over land og hav, bringer en kortere vej til ham« (idet han kvæler konen, mens hun ligger og sover!). - 56,6: *Poster]* poster i et regnskab; pengesummer. - 56,8: *Besværing]* udgift.

59,8:

Og Skrævet overtræder] og går over stregen, går for vidt. (*Skræv*: plattysk *schreve* = streg, linje, spec. den streg, hvorefter tømmermændene hugger, ODS).

Ordet og talemåden er bedst kendt fra Johans: »Jeg staaer det ikke ud, det over Skrævet gaaer« i »Kærlighed uden Strømper«. Vilh. Andersen formoder, at Wessel lader sin skræddersvend forstå ordet som betydende den vinkel, der dannes af benene, når de skilles ad (*Ill.Litt. Hist.*, II, s.549) og henviser derefter til, hvorledes Falster på nærv. sted bruger ordet rigtigt som gengivelse af Juvenals *metisque relictis* - væddeløbskøreren, der *farer forbi markeringen ved den ovale banes ende* i stedet for at dreje om den og fortsætte i modsat retning, men stadig på rette vej.

165

62,6:

Din Løve-Unge] når løveungen (*leo alumnus*) er vokset til, tager den magten fra sin herre og dressør.

64,3:

Mithridatis Legedom] om Mithridates, konge af Pontos fra 120 til 63 f.Kr., hed det sig, at han ved hjælp af antistoffer havde gjort sig immun mod enhver slags gift. -54, *note (u): Jo. Rhodius]* se »Dend daarlige Udenlandske Rejse«, str. 48,6 med note!

65,2:

Lyst-Spektakel] morsomt syn ell. optrin. - 65,3: *Trodtz]* bedre end. - 65,3: *artigt]* underholdende, morsomt.

66,3:

Castors Sacristi] Castors tempel på Forum blev brugt som bankbox. - Ordene *Sacristi* og *Kirke* har naturligvis ingen hjemmel i den latinske tekst. - 66,7: *Martis]* genetiv af *Mars*.

67,4:

dend Puge-Pikelhering] om *Puge* se note til 29,5. -*Pik(k)elhering* var navnet på en stående komisk figur i visse ældre skuespil; derefter: komisk, naragtigt menneske.

68,5:

Corycium] skal være *Corycus*: en havneby i Kilikien (den sydlige del af Lilleasien), kendt for sin produktion af safran.

69,5:

Bølge-Vogne] d.e. skibe. - Det er påfaldende at se, hvorledes Falster uden holdepunkt i Juvenals ordvalg her bruger en omskrivning af type som den norrøne digtnings *kenninger* (jvf. også 70,8: Søe-Hest). - 60,6: *Talenter*] en (ell. et) *talent* var en vægt- og møntenhed af varierende, men altid meget høj værdi. I oversættelse af Ny Testamente fra 1948 angives værdien til 4.200 kr.

70,7:

Gibraltar] dette navn, der først kom til efter arabernes erobring af Spanien, har Juvenal naturligvis ikke kunnet kende. Han bruger navnet *Calpe* - betegnelsen for den ene af Herkules' støtter.

71,5:

Krambo: krambod.

72,1-8:

Enhver er gal paa sin Maneer o.s.v. ...] om den betydning, dette sted fik for Falster, henvises til indledningen, s. 23-25. -72,3: *de tre Gudinder*: hævn gudinderne (eumeniderne, furierne). - 72,7: *Ithacus*] Odysseus.

166

75,-2:

forulykker] bringer til at strande; ødelægger.

76,4:

Polt] pjalt.

77,5:

Licinus] Augustus' frisør og frigivne *Licinus* var berømt for sin rigdom.

78,1:

tør] behøver. - 78,5: *hans lille Boël*] hans bolig er så simpel, at det er let at reparere den eller naturligt at indrette sig en helt anden lige så simpel.

79,1-8:

Der Alexander o.s.v. ...] der tænkes på Alexander d. Stores bekendte udbrud: »Hvis jeg ikke var Alexander, ville jeg være Diogenes!«. - 79,6: *angelegen*] magtpåliggende; vigtig; betydningsfuld.

81,6:

Epicurus] på sit eget spørgsmål om, hvor meget der skal til, for at det kan være nok, svarer Juvenal bl.a.: »Så meget, Epikur, som var nok for dig i din lille have«. For den græske filosof *Epikuros* (341-270 f.Kr.) var nydelsen målet, for så vidt den ikke skulle betales med efterfølgende smerte.

82,7:

En Ridders Capital] de romerske riddere (*equites*) var en mellemstand mellem patriciere og plebejere. - 82, note (z): *Sestertier*] en *sesterts* var en lille sølvmønt.

83,2:

Om du ...fortryder] om du ærgrer dig over, bliver vred over.

84,2-4:

Xerxis ... Croesi ... Narcissij] genetiv af *Xerxes*, den store perserkonge, der drog mod Grækenland 480 f.Kr., af *Croesus*, konge i Lydien i Lilleasien i sidste halvdel af 6. årh. f.Kr., samt af *Narcissus*, kejser Claudius' frigivne, så mægtig, at kejserinden - Messalina - blev dræbt efter hans ordre (år 48 e.Kr.).

Det er som besiddere af umådelige rigdomme, de tre mænd her nævnes.